

ARVO ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi periaatepäätökseksi yrittäjyydestä

Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry kiittää mahdollisuudesta lausua valtioneuvoston yrittäjyyden periaatepäätöksestä.

ARVO ry on yhteiskunnallisten ja arvolähtöisten yritysten yrittäjä- ja elinkeinoelämän järjestö. Tehtävämme on edistää yhteiskunnallisten ja arvolähtöisten yritysten toimintaedellytyksiä. Missiomme on auttaa yhteiskunnallisia yrityksiä menestymään. Lisäksi tavoitteenamme on sosiaalisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunnan rakenteiden vahvistaminen.

ARVO on myös osa työ- ja elinkeinoministeriön rahoituksella vuosina 2021–2023 käynnistettyä Yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskusta, joka nyt jatkaa toimintaansa ESR+-rahoituksella.

Yhteiskunnallisten yritysten liitto ARVO ry:ssä on lähes 80 jäsentä eri toimialoilta. Jäsenyritystemme liikevaihto vaihtelee alle 100 000 eurosta yli 250 miljoonaan euroon ja henkilöstömäärä muutamasta lähes 3 500 henkilöön.

Kaiken kaikkiaan Suomessa on tunnistettu noin 3 000 yhteiskunnallista yritystä. Niiden yhteenlaskettu liikevaihto on yli 6 miljardia euroa ja ne työllistävät yli 60 000 henkilöä. (<https://yyo.fi/tietopankki/data/>) Vertailun vuoksi todettakoon, että vuonna 2021 metsäteollisuus työllisti Suomessa suoraan noin 38 400 henkilöä. (<https://www.metsateollisuus.fi/uutishuone/metsateollisuus-numeroina#tyollisyysvaikutus>)

Ikävä kyllä joudumme toteamaan, että luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi yrittäjyydestä ei tunnista lainkaan yhteiskunnallisia ja arvolähtöisiä yrityksiä sekä niiden erityispiirteitä ja merkitystä Suomen taloudelle, palvelujärjestelmälle ja elinkeinoelämälle. Periaatepäätöksestä puuttuu myös täysin osuuskuntien näkökulma.

Euroopan Unionin määritelmän mukaan osuuskunnat ja yhteiskunnalliset yritykset ovat osa yhteisötaloutta. Yhteisötalouden rooli ja potentiaali erityisesti laadukkaiden työpaikkojen luomiseen, innovaatioihin ja kestävä kehityksen edistämiseen sekä digi- ja vihreän siirtymän toteuttamiseen on EU:n näkemyksen mukaan merkittävä. Lisäksi EU toteaa yhteisötalouden edistävän Euroopan strategista riippumattomuutta. Luonnos valtioneuvoston periaatepäätökseksi yrittäjyydestä ei tunnista lainkaan tätä merkittävää vaikutusta. Siinä ei myöskään huomioida Euroopan unionin neuvoston jäsenvaltioille antamia suosituksia yhteisötalouden toimintaedellytysten parantamiseksi. (<https://www.consilium.europa.eu/fi/press/press-releases/2023/11/27/council-gives-final-approval-to-measures-to-promote-the-social-economy/>)

Esitämme, että luonnosta valtioneuvoston periaatepäätökseksi yrittäjyydestä täydennetään huomioimaan yhteisötalouden, erityisesti yhteiskunnallisten yritysten ja osuuskuntien rooli ja merkitys osana yrittäjyyttä ja elinkeinoelämää. Samalla tulee huolehtia siitä, että yrittäjyysstrategia, tuore kansalaisjärjestöstrategia sekä päivitettävä yhteiskunnallisten yritysten ja yhteisötalouden strategia muodostavat koherentin kokonaisuuden, joka tukee Suomen talouden ja yhteiskunnan hyvinvoinnin turvaavan elinkeinorakenteen uudistamista sosiaalisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla.

Esitämme, että periaatepäätökseen lisätään alla olevan kaltainen kappale yhteiskunnallisista yrityksistä:

Yhteiskunnalliset yritykset osana elinkeinoelämää

Yhteiskunnallisella yrityksellä tarkoitetaan liiketoimintaa, jonka ensisijaisena tavoitteena on yhteiskunnallinen vaikuttavuus. Yhteiskunnalliseen tavoitteeseen voi sisältyä sosiaalisesti, ympäristöllisesti, taloudellisesti ja/tai kulttuurisesti kestävä kehityksen edistäminen. Yritys toimii kilpailuilla markkinoilla ja sijoittaa pääosan mahdollisesta voitostaan toimintansa kehittämiseen. Yhteiskunnallisia yrityksiä toimii kaikilla toimialoilla, erityisesti sosiaali-, terveys- ja hyvinvointipalvelujen tuottajina sekä työllisyyden edistämässä, kiertotaloudessa ja uusiokäytössä.

Yhteiskunnallinen yritys voi toimia ja niitä voidaan perustaa erilaisissa oikeudellisissa muodoissa. Osakkeenomistajien tai omistajan voiton maksimointi ei ole yhteiskunnallisen yrityksen päätarkoitus.

Yhteiskunnallinen yritys korostaa toiminnassaan vastuullisuutta, avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä hallintomallissaan osallisuutta ja demokratiaa.

Yhteiskunnallisten yritysten potentiaali ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä yhteiskunnan edistämässä on merkittävä. Ne ovat osa elinkeinoelämää ja niiden toimintaedellytysten kehittämiseksi päivitetään yhteiskunnallisten yritysten ja yhteisötalouden strategia. Päivityksessä huomioidaan Euroopan unionin neuvoston jäsenvaltioille antamat suositukset.

Yksityiskohtaiset huomiot

2. Lähtökohdat

Yrityskantaa kuvaaviin lukuihin tulee lisätä yhteiskunnallista yritystoimintaa ja osuuskuntia kuvaavat luvut.

Yhteiskunnalliset yritykset

- määrä noin 3 000 kpl
- työllistävyys yli 60 000 henkilöä
- yhteenlaskettu liikevaihto yli 6 miljardia euroa
- lähde: YYO (<https://yyo.fi/tietopankki/data/>)

Osuuskunnat

- määrä noin 3 000 kpl

- lähde: PRH
(<https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yritystenlkm/lkm.html>)

3. Tavoitteet ja toimenpiteet

Yrittäjyyttä voi ja tulee edistää myös sosiaalipolitiikalla. On tärkeää, että sosiaali- ja eläketurva koskee riittävällä tasolla myös yrittäjiä ja pienentää näin yrittäjäksi ryhtymisen riskiä. Myös EU:n yhteisötalouden suositukset kehottavat jäsenvaltioita varmistamaan tämän.

3.1. Yritysten uudistumisen, kasvun ja kansainvälistymisen tavoitteet

Teollisuuden uudistuminen ja sen tavoitteet

Globaalin kilpailutilanteen ja geopolitiikan muutoksiin vastaamisen nostaminen teollisuuspolitiikan ytimeen voi olla lyhyellä aikavälillä tarpeen, mutta näkökulma on kovin suppea ja reaktiivinen. Näkemyksemme mukaan suomalaisen teollisuuspolitiikan ytimeen on nostettava uusintava talous. Energiämurros, vesitalous, ilmastonmuutoksen hidastaminen ja luontokadon torjuminen tarjoavat liiketoimintamahdollisuuksia, joiden muuttaminen suomalaiseksi uudeksi teollisuudeksi tulee olla strategian tavoitteena.

Digitalisaatio ja sen tavoitteet

Yritysten digitalisaatio ei ole postinumeroriippuvaista. Ikävä kyllä iso osa yrityksille suunnatuista kehitystuista tai -ohjelmista on. Esimerkiksi EU-rahoituksen kohdentamisessa yrityksille on oltava rohkeutta irrottautua alueista ja siirryttävä kohti klusteriajattelua.

Julkinen yritysrahoitus ja sen tavoitteet

Julkisen yritysrahoituksen työkalut ovat tällä hetkellä osin yhtiömuotoon sidottuja. Lisäksi käytännöt ovat kaavamaisia, eivätkä tunnista eri yhtiömuodoissa tai erilaisten omistajien tekemään liiketoimintaa samalla tavoin. Tämä koskee erityisesti yhteiskunnallista yritystoimintaa ja osuuskuntia. Julkinen yritysrahoitus ja muut kehittämistyökalut tulee muuttaa ja käyttää niin, että ne ovat kaikenlaisen yritystoiminnan käytössä. Yhtiömuoto ei saa olla poisrajaava kriteeri.

TKI-toiminta ja sen tavoitteet

Suomessa nähdään innovaatiot vanhakantaisesti ja liiaksi teknologiaan keskittyvinä. Innovaatioihin tulee sisällyttää myös yhteiskunnalliset innovaatiot ja tunnistaa laajasti erilaiset innovaatioita tuottavat toimijat.

Panostaminen TKI-toimintaan on tärkeää. Pelkästään tutkimus ei kuitenkaan riitä. Suomen suurin haaste on innovaatioiden kaupallistaminen. TKI-panostuksia tulee uudelleen suunnitella niin, että tukevat ja edistävät erityisesti innovaatioiden kaupallistamista.

Yksinyrittäjyys ja sen tavoitteet

Yksinyrittäjyys on yksi työn ja yrittäjyyden muoto. Myös se ansaitsee kunnioituksen ja hyväksynnän. Ensimmäisen työntekijän palkkaamisen ohella vähintään yhtä tärkeää olisi tiimiyrittäjyyteen kannustaminen. Kasvu ja työntekijöiden palkkaamisen kynnyks on huomattavasti matalampi, kun

yrityksessä työskentelee useampi yrittäjä. Tiimiyrittäjyys myös tuo yritykseen monipuolisempaa osaamista. Tiimiyrittäjyys on tyypillinen piirre yhteiskunnallisille ja start up -yrityksille. Ajatusta ja toimintatapaa tulisi laajentaa kaikkeen yrittäjyyteen.

Omistajanvaihdokset ja niiden tavoitteet

EU:n yhteisötalouden suosituksissa kehoitetaan jäsenvaltioita varmistamaan ”puitteet, joissa yritys on mahdollista luovuttaa työntekijöille työntekijöiden osuuskuntien tai muiden asiaankuuluvien yhteisötalouden oikeudellisten mallien muodostamiseksi, jotta voidaan välttää työpaikkojen menetykset ja turvata taloudellinen toiminta.”

Suomessa on tehty pitkään työtä omistajanvaihdosten edistämiseksi, mutta työntekijöiden osuuskuntia tai ylipäättään osuuskuntia yritystoiminnan jatkajina ei ole nähty vaihtoehtona. Esitämme, että tämä vaihtoehto otetaan mukaan yhdeksi omistajanvaihdosten työkaluksi ja selvitetään, miten sitä olisi mahdollista edistää.

Työntekijöiden ja/tai alueen yhteisön omistavan osuuskunnan hyötynä olisi ainakin yritystoiminnan säilyminen ja juurtuminen alueelle. Näin se turvaisin alueen elinvoimaa ja työpaikkoja todennäköisesti muita omistajia vahvemmin.

Kasvuyrittäjyys ja sen tavoitteet

Yritysten kasvuhaluun herättäminen nostetaan luonnoksessa tärkeäksi. ARVO ry työstää parhaillaan esiselvitystä Uudenmaan alueen yhteiskunnallisten ja missiolähtöisten yritysten innovaatio- ja kasvupotentiaalista. Esiselvityksen kyselyyn vastanneilla yrityksillä on vahvoja kasvuun liittyviä tavoitteita. Kyselyyn vastanneista yrityksistä 32 % ilmoittaa, että heillä on voimakkaita kasvutavoitteita ja jopa 60 % haluaa kasvaa mahdollisuuksien mukaan. Vuoden 2023 pk-yritysten barometrin mukaan vastaavat luvut tavanomaisissa yrityksissä ovat 6 % ja 32 %.

Lisäksi tutkimuksessa on todettu, että yhteiskunnallisten yritysten resilienssi vaikuttaa olevan parempi kuin tavanomaisten yritysten. Yhteiskunnalliset yritykset kasvoivat lamavuosina 2010–2015 yli nelinkertaisesti muihin yrityksiin verrattuna. (lähde: Saila Tykkyläinen: Growth for the Common Good? Social enterprises' growth process, LUT-kauppakorkeakoulu 2019.)

3.2. Osaaminen ja osaavan työvoiman saatavuuden tavoitteet

Yrittäjyyskasvatus ja sen tavoitteet

Global Entrepreneurship Monitor 2022 -tutkimuksen mukaan Suomessa toiseksi tärkein motivaatio ryhtyä yrittäjäksi on halu muuttaa maailmaa. Tämä korostuu erityisesti nuorissa, 18–34-vuotiaissa vastaajissa. Työelämää ja yrittäjyyttä selvittäneessä vuoden 2019 Nuorisobarometrissä 88 prosenttia nuorista oli samaa mieltä ”Työn on oltava omien arvojen mukaista” -väitteen kanssa. Lisäksi 78 prosenttia uskoi yrittäjyyden lisääntyvän tulevaisuudessa.

Tämän tiedon valossa on tärkeää, että yrittäjyyskasvatukseen sisällytetään myös tietoa arvo- ja missiolähtöisestä yhteiskunnallisesta yrittäjyydestä.

3.3. Toimivat markkinat

Olemme samaa mieltä, että Suomen on esitettävä pk-yritysten etuja ja tarpeita EU:ssa. Yhtä tärkeää on huomioida myös yhteiskunnallisten yritysten etu ja tarpeet. Yleisesti voidaan sanoa, että usein pk-yritysten ja yhteiskunnallisten yritysten tavoitteet ovat varsin lähellä toisiaan. Myös EU:ssa näitä asioita käsitellään usein yhdessä. On tärkeää, että Suomi huomioi EU:n tavoin myös yhteiskunnallisten yritysten näkökulman.

Julkisten hankintojen kehittäminen ja sen tavoitteet

Julkisen sektorin hankintoihin vuosittain käyttämä euromäärä on suuri. Julkisille hankinnoille osoitetaan tyypillisesti monia, usein myös keskenään ristiriitaisia tavoitteita ja tehtäviä. Yrittäjyyspolitiikan ja yritystoiminnan edistämisen näkökulmasta on kuitenkin oleellista ymmärtää hankintojen elinkeinopoliittinen voima niin tehokkuuden, innovaatioiden kuin sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämmän yhteiskunnan rakentamisessa.

Oleellista hankintojen kehittämiselle ja niiden hyödyntämiselle eri tavoitteiden saavuttamiseksi on kattavien hankintastrategioiden ja -ohjeiden laatiminen. Esitämme, että periaatepäätöksessä korostetaan hankintojen strategista suunnittelua ja tavoitetta edistää sosiaalisesti ja ekologisesti kestävämpää yhteiskuntaa sekä innovaatioita. Tämän lisäksi tulee seurata, että strategiaa ja ohjeistuksia noudatetaan käytännössä.

Yhteiskunnallisten yritysten näkökulmasta keskeistä on kestävien, vaikuttavien ja vastuullisten hankintojen toteuttaminen. Hankinnoilla voidaan edistää myös osa- ja täsmätyökykyisten sekä muuten vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä. Tämä voidaan tehdä käyttämällä varattuja hankintoja ja työllistämisehtoa.